

378.147(082)

T.78



ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 4

**Трудова та професійна
підготовка молоді:
проблеми та шляхи
їх розв'язання**

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ КОМУНІКАТИВНО СПРЯМОВАНОГО НАВЧАННЯ

Державна національна програма "Освіта" /"Україна ХХІ століття"/ поставила перед вищою педагогічною школою завдання підготовки нової генерації педагогічних кадрів. Розв'язання цієї проблеми потребує удосконалення навчального процесу в аспекті переходу від авторитарних засад у підготовці майбутнього вчителя до його підготовки на засадах рівноправності викладача і студента.

Вирішення цього завдання потребує пошуку таких технологій підготовки студентів педагогічного університету до професійної діяльності, які б забезпечували формування у них творчого мислення, здатності самостійно орієнтуватися в складних проблемах сучасного соціально-економічного і політичного життя України, розвинутої пізнавальної самостійності.

Виходячи з положення про те, що психіка людини виявляється і формується тільки в діяльності і у відповідній системі відносин, причому не в будь-якій діяльності, а тільки в діяльності, аналогічній /хоча і не тотожній/ тій, яка призводить до появи необхідних властивостей /О.М.Леонтьєв/, що ступінь сформованості властивості залежить не стільки від тривалості діяльності, скільки від характеру її організації, від особливостей запропонованої системи дій /С.І.Кисельгоф/, навчання за основними своїми характеристиками повинно бути організовано таким чином, щоб студенти у всіх видах інтелектуальної і практичної діяльності виступали активними суб'єктами навчання.

Але в навчальному процесі вузу ще значне місце посідає авторитарне спілкування, в результаті чого студент на заняттях поставлений в позицію виконавця волі викладача. Ніякі інтерпретації, творчі кроки в процесі спілкування студенту не дозволені. Викладач один знає, що і як треба робити. На заняттях панує нервозність, студенти почувають себе невпевнено, тому що головна увага зосереджена не стільки на

засвоєнні знань, скільки на тому, щоб відчуті настрої викладача і вести себе у відповідності з ним.

Теоретичний аналіз і аналіз практики засвідчили, що перехід від авторитарних засад у відносинах викладачів і студентів до організації співробітництва потребує впровадження в традиційну систему навчання комунікативного методу, який робить його комунікативно спрямованим.

В психолого-педагогічній літературі розуміння комунікативно спрямованого навчання виходить із теорії діяльності у відповідності з якою засвоєння змісту і способів діяльності здійснюється у процесі власної активності індивіда, в результаті чого діяльність виступає одночасово процесом формування здібностей і функцій особистості.

Сутність такого підходу в тому, що навчання будується таким чином, що студент у всіх видах інтелектуальної і практичної діяльності включений в процес взаємодії на основі співробітництва. Такий підхід, з одного боку, збільшує можливості мобілізації інтелектуальних, фізичних і моральних ресурсів навчальної групи, в цілому, і кожного студента, зокрема, а з іншого – активізує творчий потенціал особистості.

Але для більшої частини студентів, як свідчить наш досвід, навчальна діяльність не є комунікативним полем, яке задовольняє їх потреби в спілкуванні. На думку 86,3% студентів, із опитаних 643 студентів, викладачі, акцентуючи увагу переважно на змістовому аспекті навчання, не реалізують на заняттях їх комунікативний потенціал.

У навчальному процесі переважає індивідуальна пізнавальна діяльність, при якій успіхи та невдачі одного студента безпосередньо не позначаються на успіхах та невдачах іншого. Це призводить до послаблення співробітництва і навчальних контактів.

Дані експерименту свідчать, що у викладачів, які орієнтовані на монологічне спілкування, кількість учбових контактів в системі "викладач-студент" значно переважає кількість контактів в системі "студент-студент" / відповідно 78,8% і 21,2% /. Низький рівень контактів на заняттях позначається на співробітництві в позааудиторний час. Відповіді студентів на запитання: 1. Якщо ви самостійно не справляєтесь із завданням, то що робите: звертаєтесь по допомогу до викладача, до товаришів, чи нічого не робите? 2. Хто допомагає вам у навчанні і кому подаєте допомогу ви?, показали, що по допомогу до товаришів звертається всього 33,6% студентів і майже стільки ж /33,4%/ нічого не роблять. У відповідях на друге запитання найчастіше зустрічаються одні і тіж прізвища, що свідчить про взаємодопомогу на рівні дружніх стосунків.

Аналіз літературних джерел, узагальнення досвіду роботи викладачів в процесі експериментального навчання психолого-педагогічним дисциплінам, дозволили виділити наступні основні умови організації комунікативно спрямованого навчання: відбір форм і методів навчання, які забезпечують суб'єктно-об'єктну взаємодію; організація гуманістично спрямованих відносин в системі "викладач-студент".

Виділені педагогічні умови становлять собою сукупність взаємодіючих компонентів, які сприяють цілісному підходу до організації навчання на основі комунікативної діяльності і створюють можливість для викладачів повною мірою реалізувати пізнавальні можливості студентів.

Реалізація комунікативного потенціалу навчальної діяльності потребує переходу від однонаправленої монологічної діяльності викладача на лекціях і форми взаємодії, побудованої на основі "питання-відповідь" на практичних заняттях, до використання активних методів навчання. В процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін в педагогічному університеті широко застосовуються такі методи як рольові і ділові ігри, вирішення професійних задач, дискусійний метод.

Відхід від традиційної суб'єктно-об'єктної взаємодії на лекціях забезпечувався організацією їх проблемного читання, використанням прийомів "створення інформаційного розриву", "вираження протилежної думки", "читання студентом частини лекції", застосування елементів дискусії.

Великі можливості в організації комунікативно спрямованого навчання мають практичні заняття, які стають активним творчим процесом тоді, коли на них не просто обговорюються лекційні питання, а поглиблюється розкриття проблем, поставлених в ході лекції, коли вони мають проблематичний характер, що активізує пізнавальну діяльність студентів.

Ефективність процесу формування пізнавальної активності забезпечується також шляхом залучення студентів до діяльності, яка максимально моделює навчально-виховний процес і створює умови для професійно орієнтованого навчання. Найбільш результативними виступають такі методи, як рольові та ділові ігри. Саме ігрове моделювання професійних ситуацій давало можливість матеріалізувати і об'єктувати різні аспекти діяльності студентів. У дослідженні використовувалися такі різновиди ігор: сюжетні, які вимагали тільки імітації відповідних дій, заданих роллю; ситуаційно-рольові ігри, які створювали можливості для часткової або повної імпровізації; ділові ігри, в ході яких професійна діяльність не моделювалася, а відтворювалася, копіювалася з максимальним приближенням до дійсності.

В умовах організації комунікативно спрямованого навчання все більш нагальною стає потреба змін в системі відносин "викладач-студент", які ніколи не бувають нейтральними: вони або сприяють активній пізнавальній діяльності студентів, або заважають їй. Якщо викладачі будують свої відносини зі студентами на основі принципу гуманізму, ставлячись до кожного з них як до найвищої цінності, спілкування будується на основі поваги, доброзичливості, проходить в атмосфері довіри та відкритості, як спілкування рівноправних партнерів в однаковій мірі достойних поваги. На заняттях студенти активні, сміливо виражають свою думку. Успіхи кожного постійно оцінюються, помилки разом усуваються.

Проведене дослідження довело, що в умовах комунікативно спрямованого навчання кожне заняття стає для студентів "школою" мислення, яка перетворює їх із свідків в активних учасників наукового пошуку, стимулює пізнавальну діяльність, вчить творчо мислити.

О.Л.Пінська, Т.Л.Шепеленко

м. Кривий Ріг

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ТВОРЧОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сучасному етапі підвищення якості шкільної освіти особливу увагу до себе привертає проблема підготовки майбутнього вчителя до творчої педагогічної діяльності, тому що тільки творчий вчитель здатний до організації навчально-виховного процесу на основі врахування індивідуальних здібностей, нахилів, обдарованості дітей, формування відносин, які б забезпечували учням успіх у творчій діяльності.

В психолого-педагогічній літературі не має однозначного тлумачення поняття "педагогічна творчість". Але на думку більшості учених педагогічна творчість - це оригінальне та високоефективне вирішення вчителем навчально-виховних завдань, пошук оптимального педагогічного розв'язку конкретних педагогічних ситуацій, застосування нестандартних прийомів діяльності, здатність передбачати, емоційно переживати та проектувати розвиток особистості учня.

Творча педагогічна діяльність визначається діями від нестандартного розв'язку простого завдання до створення об'єктивно нового в теорії та практиці навчання і виховання.